

5. Inflace

5.1 Podstata inflace

Inflace je makroekonomickým jevem, který **je všeobecně spojován s růstem tržních cen, tzn. který způsobuje snižováním koupěschopnosti peněz**. Tržní ceny zaznamenávají v průběhu sledovaného období změny, ale jejich pohyb nemusí být a zpravidla není u různých zboží stejný. Jestliže se ceny potravin ve sledovaném období pravděpodobně zvýší, je neméně pravděpodobné, že např. počítač můžeme nakoupit na konci sledovaného období za cenu nižší, než na počátku.

Z makroekonomického hlediska je důležité, co změny cen jednotlivých výrobků vyjadřují ve svém souhrnu. **Pro celkovou úroveň cen výrobků a služeb, které se v hospodářství prodávají a nakupují, zavádíme označení cenová hladina**. Pomocí jejího měření zjišťujeme, zda jsou vzestupy jedněch cen kompenzovány cenovými poklesy u jiných zboží, nebo cenová úroveň vykazuje vzestup, případně pokles.

Inflace je spojována s růstem cenové hladiny. Pokles inflace je označován jako **dezinflace**. Pokud většina cen v ekonomice opakovaně klesá, hovoříme o **deflaci**.

K měření cenové hladiny se používají **cenové indexy**, což jsou vážené průměry cen vybraných zboží a služeb. **Cenové indexy poměřují úroveň cen vybraného koše výrobků a služeb** Jedním z nejrozšířenějších je **index spotřebitelských cen (CPI)**, používaný k zachycení dopadů změn cenové hladiny na domácnosti a jejich životní náklady. Má-li být schopen tyto informace poskytovat, musí být konstruován tak, aby postihoval ten okruh výrobků a služeb, který je **rozhodující z hlediska výdajů domácností**. Musí zahrnovat typické výdaje domácností – tj. takové, které se nejvíce podílí na celkových výdajích domácností. Soudobý reprezentativní spotřebitelský koš zahrnuje cca 720 položek. *Do spotřebního koše je zařazeno:*

- **potravinářské zboží** (potraviny, nápoje, tabák),
- **nepotravinářské zboží** (odívání, nábytek, potřeby pro domácnost, drogistické a drobné zboží, zboží pro dopravu a volný čas, zboží pro osobní péči aj.)
- **služby** (opravárenské, z oblasti bydlení, provozu domácnosti, zdravotnictví, sociální péče, dopravy, volného času, vzdělávání, stravování a ubytování, osobní péče a služby finanční).

Výběr reprezentativního koše výrobků a služeb se ocení tržními cenami produkce a to jak cenami výchozího roku, tak v cenách sledovaného roku.

Budeme-li označovat horním indexem množství jednotlivých druhů statků v základním období a dolním indexem druh statku (q_0^i) a jejich ceny v témže období p_0^i , **pak náklady na pořízení spotřebního koše v základním období činí:**

$$\sum p_0^i \cdot q_0^i$$

Poznámka

V součtu je každý druh statku zastoupen příslušným počtem jednotek, kterým vstupuje do reprezentativního spotřebitelského koše.

Náklady na pořízení *téhož spotřebního koše v roce t* můžeme zapsat:

$$\sum p_t^i \cdot q_0^i$$

Index spotřebitelských cen je konstruován jako poměr nákladů na pořízení reprezentativního spotřebitelského koše v čase t k nákladům na pořízení v základním období. Tedy:

$$CPI = \frac{\sum p_t^i \cdot q_0^i}{\sum p_0^i \cdot q_0^i} \cdot 100$$

Zvolíme-li pro ilustraci velmi zjednodušený příklad, kdy výdaje domácností se soustředí na dva druhy zboží: pizza (v roce t v množství 12ks po 10 korunách) a cola (12 ks také po 10 korunách). Koš roku t budeme považovat za výchozí (tzn. reprezentativní). Jestliže v roce $(t+1)$ došlo k změnám cen a pizza stojí 12 korun, zatímco u coly klesla cena na 9 korun, pak pro CPI platí:

$$CPI = \frac{(12 \cdot 12) + (12 \cdot 9)}{(12 \cdot 10) + (12 \cdot 10)} \cdot 100 = \frac{144 + 108}{120 + 120} \cdot 100 = 105\%$$

Za sledované období došlo k pětiprocentnímu vzestupu cenové hladiny. Jestliže o rok později ($t+2$) by dosahoval ukazatel CPI hodnoty 109% oproti roku t , můžeme procentuální změnu mezi roky ($t+1$) a ($t+2$) vyjádřit následovně:

$$r = \frac{CPI_{t+2} - CPI_{t+1}}{CPI_{t+1}} \cdot 100$$

kde: r – míra inflace, která vyjadřuje míru změny cenové hladiny.

V našem případě tedy platí, že $r = 3,81\%$.

Mírou inflace je procentní přírůstek indexů spotřebitelských cen. Informace o dosažené míře inflace jsou využívány např. pro účely valorizace mezd, důchodů a sociálních příjmů. V neposlední řadě jsou tyto informace využívány také v souvislosti s nájemními či jinými smlouvami, v nichž je zakotvena revize původně dohodnutého finančního plnění v závislosti na vývoji inflace.

S používáním indexu spotřebitelských cen souvisí některé **problémy**:

- **jeho věrohodnost** závisí na adekvátnosti výběru spotřebního koše co do druhů zboží a služeb i co do vah přiznaných jednotlivým druhům,
- je-li využíván k hodnocení vývoje "životních nákladů", pak je nutno respektovat v hodnoceních skutečnost, že **indexem se měří posun cenové hladiny**. A pokud bychom nakupovali **tentýž koš**, pak při 10% růstu CPI by se naše životní náklady zvýšily o 10%. Jinými slovy museli bychom vydat o 10% vyšší výdaje, abychom se neměli hůře, než v předchozím roce. *Ve skutečnosti se však v důsledku změn cen (nerostou-li proporcionálně ceny ve spotřebním koši) mění i struktura výdajů*, se kterou výchozí koš nemusí plně korespondovat. Skutečné výdaje se tedy mohou odlišit. *Změna relativních cen statků* (jedno zboží se stává levnější ve srovnání s jiným a naopak) je pro tržní prostředí charakteristická a je významným motivem změn ve výdajích. Ale dokonce i tehdy, budeme-li nakupovat identický koš jako v předchozím období, mohou změny relativních cen preferovat právě náš nakupovaný soubor a dopad inflace zmírní.
- index spotřebitelských cen je omezen na tu část tržní produkce, která je zařazena do reprezentativního koše. Neodráží úplnou cenovou hladinu ekonomiky.

Pro správnou interpretaci každého cenového indexu je nutno si vždy uvědomit, ke kterému období je počítán. Při vyjadřování míry inflace pomocí indexu spotřebitelských cen jsou často uváděna různá čísla, která, i když rozdílná, jsou správná. Podmínkou je přesné věcné, prostorové a časové vymezení. To znamená uvést jednoznačně období, za které je míra inflace uváděna a dále základ, k němuž se vymezené období porovnává. Nejčastěji jsou používány níže uvedené míry inflace:

- míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen,

- míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku,
- míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci,
- míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základními období (např. rok 2000 = 100).

ČSÚ sleduje a publikuje celou řadu dalších cenových indexů, z nichž jsou veřejností nejvíce využívány:

- **indexy cen stavebních prací a stavebních objektů**
- **indexy cen průmyslových výrobců**
- **indexy cen zemědělských výrobců**
- **indexy cen tržních služeb v produkční sféře**

Pokud chceme dosáhnout co nejpřesnějšího vyjádření změny cenové hladiny, můžeme využít cenový index, který se označuje jako **implicitní cenový deflátor (deflátor HDP)**. Tento ukazatel se vyjadřuje pomocí nominálního a reálného HDP následovně:

$$IPD = \frac{HDP_N}{HDP_R} \cdot 100$$

kde: HDP_N – nominální HDP
 HDP_R – reálný HDP

Nominální i reálný HDP se vyjádří způsobem, který jsme zavedli v 1. kapitole, tedy výstup ekonomiky (HDP) se ocení v cenách daného roku, tj. **v běžných cenách (p_t)**. Tutéž finální produkci oceníme cenami roku, který je brán jako výchozí tzn. **ve stálých cenách (p_0)**.

$$IPD = \frac{\sum p_t^i \cdot q_t^i}{\sum p_0^i \cdot q_t^i} \cdot 100$$

Z výše uvedeného můžeme nyní doplnit výklad 1. kapitoly o vztah mezi reálným a nominálním HDP, jak je zprostředkován pomocí implicitního cenového deflátoru.

$$HDP_R = \frac{HDP_N}{IPD} \cdot 100$$

V makroekonomii je zpravidla užíván implicitní cenový deflátor HDP jako ukazatel pohybu cenové hladiny právě proto, že postihuje skutečně pohyby cen veškeré finální produkce.

Inflaci projevující se růst cenové hladiny. V tomto smyslu bude inflace vždy peněžním jevem. To neznamená, že její příčiny vznikají pouze v peněžní oblasti ekonomiky.

5.2 Formy inflace

Především je třeba upozornit, že inflace je přece jen složitějším jevem, než by výše uvedené vymezení (byť je všeobecně užíváno) nasvědčovalo. Zvláště pak možné tvrzení, nedochází-li k cenovému vzestupu (růstu cenové hladiny), inflace neexistuje.

Na nebezpečí tohoto zjednodušení reaguje ekonomická teorie rozlišováním na inflaci:

- *zjevnou (otevřenou)*
- *potlačovanou (blokovanou)*

Rozlišení je nutné, neboť v kompetenci státních orgánů je přijímání opatření, jimiž je možno zabránit vzestupu cenové hladiny. *O otevřené inflaci* hovoříme tehdy, jestliže skutečně dochází k růstu cenové hladiny. V případě, že je vzestup cenové hladiny zablokovan, ale příčiny inflace zůstaly uchovány, hovoříme o *inflaci potlačené*. I tato se navenek projevuje, ale jinými formami. K nejčastějším patří růst vynucených úspor (není za co umístit výdaje), existence nedostatkového zboží, černý trh atd. Pokud ovšem působí příčiny i nadále, je možné obnovit rovnováhu mezi nabídkou a poptávkou jen změnou cen, čímž se potlačená forma změni ve formu otevřenou. *Pokud není inflace zachycena cenovým indexem, označuje se jako skrytá.*

Jiným kritériem, které slouží k odlišení forem, je hledisko kvantitativní. Z tohoto pohledu můžeme rozlišit:

- ✓ *mírnou inflaci*. Často bývá označována jako *plíživá*. Je pro ni charakteristické, že tempo růstu cenové hladiny nepřekračuje tempo růstu výkonu. Roste nejen nominální, ale i reálný produkt.
- ✓ *pádovou inflaci*. Vyznačuje se rychlejším růstem cenové hladiny oproti růstu výkonu ekonomiky. Důsledkem je klesající kupní síla peněz, což se projevuje v chování ekonomických subjektů. Roste snaha zkracovat držbu peněz na minimum, inflace se stává součástí kalkulací při uzavírání obchodních kontraktů. Tím dochází k promítnutí inflačních tendencí do chování subjektů.
- ✓ *hyperinflaci*. Je považována za extrémní případ. Cenová spirála se rozvíjí nezávisle na tempu růstu výroby. Peníze jsou znehodnoceny, přestávají plnit svoje funkce (nejsou uchovatelem hodnoty a ze směnných transakcí jsou vytlačeny přímou směnou). I když se jedná o jev extrémní, je sledovatelný i v současnosti, či nedávné minulosti, např. v r. 1985 byla míra inflace v Bolívii 11749%, což znamenalo, že to, co bylo možno koupit za půl dolaru počátkem roku, stálo na jeho konci 5000.

Jiným kvantitativním kritériem je rozlišení *podle procent*, které dosahuje míra inflace. Za mírnou se považuje ta, kdy míra je nižší než 10%. Hyperinflace se pohybuje řádově v tisících a pádívá inflace v desítkách, případně stovkách procent. Vlastností, která inflační prostředí ekonomiky doprovází a zároveň mu vtiskuje další charakteristiku, je *inflační očekávání*. Jestliže se inflace v ekonomice projeví, pak její existence se stává faktorem vstupujícím do rozhodování subjektů, prostřednictvím jejichž tržního chování je opakovaně vnášena do ekonomiky, i když příčiny jejího vzniku pominuly.

Jestliže se do rozhodování subjektů prosadí inflační očekávání, pak se *setrvačně* v ekonomice udržuje i v následném období.

5.3 Příčiny inflace

Vzhledem k tomu, že spojujeme inflaci s vzestupem cenové hladiny, můžeme snadno z předchozího výkladu odvodit mechanismus, kterým může být cenový vzestup vyvolán, stejným způsobem lze odvodit odkud mohou působit podněty vzestupu. Podnět vzestupu cenové hladiny může

přicházet jak ze strany poptávky, tak ze strany nabídky, a proto rozlišujeme inflaci taženou poptávkovou stranou nebo nabídkovou stranou ekonomiky.

Poptávková inflace

Vydeme-li z předpokladu, že ekonomika je ve stavu rovnováhy na úrovni potenciálního produktu, pak *inflace tažená poptávkou předpokládá vzestup agregátní poptávky*, který vyvolá posun rovnovážného bodu **za úroveň potenciálního produktu**. Tím se rozevře tzv. *inflační mezera*, jako rozdíl mezi skutečným produktem a potenciálním produktem. Nový rovnovážný bod leží na křivce agregátní nabídky a odpovídá mu nejen vyšší výkon, ale také vyšší cenová hladina.

Situace, kdy skutečný produkt je vyšší než produkt potenciální není dlouhodobě udržitelná. *Celkové výdaje poptávají větší produkt než ekonomika může dlouhodobě nabídnout a řešením (reakcí ekonomiky) je růst cenové hladiny, tedy inflace.*

Uvedený inflační proces probíhá vždy, pokud růst agregátní poptávky není doprovázen růstem potenciálního produktu. Přitom *agregátní poptávka je tvořena* součtem výdajů na spotřebu, výdajů na investice, státních nákupů a čistého exportu. Každá z těchto složek může vyvolávat inflační tlaky.

Významnou složkou výdajů na spotřebu jsou mzdy. Jestliže růst mezd (nominální) předstihuje růst výkonnosti ekonomiky, tedy růst mezd probíhá rychleji než roste produktivnost výroby, působí mzdy inflačně. (Samozřejmě za výše uvedeného předpokladu, kdy skutečný produkt je na úrovni potenciálního produktu).

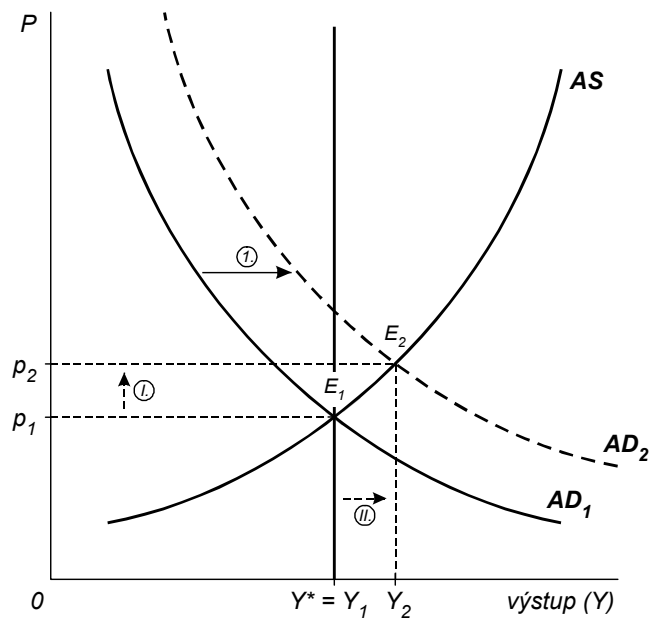
Pokud jde o *investiční výdaje*, uvedli jsme již v předchozích kapitolách jejich závislost na multiplikátoru a akceleračním principu. Jejich vývoj je silně ovlivňován i změnami v očekáváních. Urychlený růst investičních výdajů tak může být příčinou inflace.

Stát může svými výdaji tyto inflační tlaky dále stimulovat. Především však hospodářská politika může stimulovat tempo růstu výdajů na spotřebu i investičních výdajů. (Ať už jde o deficitní rozpočtovou politiku, daňovou politiku či politiku levného úvěru).

Graficky můžeme poptávkovou inflaci zobrazit následujícím obrázkem č. 1.

Poptávková inflace se může projevit, pokud se rozměr skutečného produktu blíží úrovni potenciálního produktu. Není-li za této situace růst agregátní poptávky doprovázen odpovídajícím růstem potenciálního produktu, inflace je poptávkovou stranou vyvolána. **Pokud výkon ekonomiky je pod úrovní potenciálního produktu, pak rostoucí agregátní poptávka stimuluje přibližování skutečného produktu k produktu potenciálnímu a doprovodný vzestup cenové hladiny se za inflaci nepovažuje.**

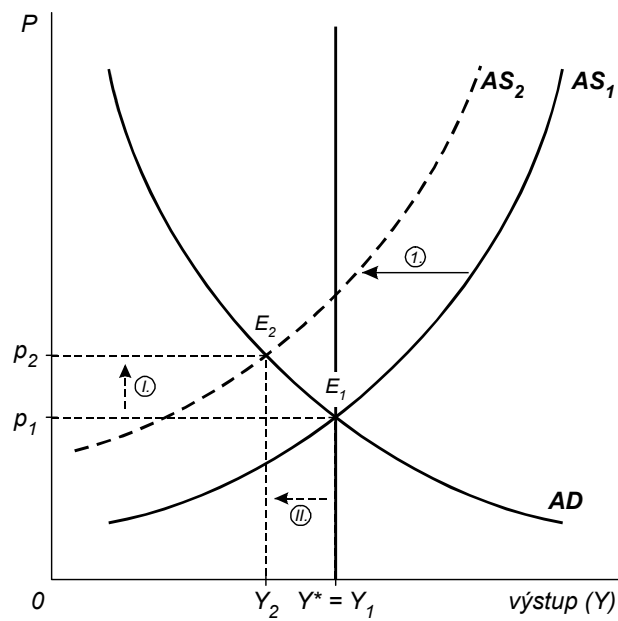
Obrázek č. 51: Inflace tažená poptávkou

Inflace tažená nabídkou

Na rozdíl od poptávkové inflace, může být nabídková inflace vyvolána i za situace, kdy skutečný produkt nedosahuje úrovně potenciálního produktu. Její průběh můžeme ilustrovat následujícím obrázkem.

Obrázek č. 5-2 – Inflace nabídková

Jak napovídá název, jedná se o případ, kdy v pozadí cenového vzestupu je nabídka. Vzhledem ke tvaru nabídkové křivky se tedy jedná o omezení nabídky a protože příčinou tohoto omezení je zpravidla růst nákladů, hovoříme často o **inflaci tažené náklady**.

Růst nákladů představuje hlavní příčinu nabídkové inflace. V poválečném období jsou často příčinou růstu nákladů tlaky na zvyšování mezd. V 70. letech to bylo opakované přecenění surovinových zdrojů. Roli hraje i postupné vyčerpávání zdrojů, které nutí využívat zdroje méně kvalitní či hůře dostupné.

Do nákladové hladiny se jako faktor jejího zvýšení prosazuje i existence monopolních výhod. Produkce monopolů, která vstupuje jako meziproduct do další výroby, zvyšuje hladinu nákladů a tedy i cen.

Růst cen vstupů může být významně ovlivněn i mimoekonomickými (např. politickými) vlivy.

5.4 Důsledky inflace

ČNB, obdobně jako většina centrálních bank, se soustřeďuje především na stabilitu spotřebitelských cen. **V praxi se zpravidla stabilitou cen rozumí** nikoli absolutní neměnnost cen, nýbrž jejich mírný růst. Růst cen odpovídající cenové stabilitě by měl zahrnovat statistické vychýlení směrem nahoru, k němuž dochází při měření růstu těchto cen, a měl by také dát dostatečný prostor pro drobné změny cenových relací, k nimž v každé ekonomice s efektivním cenovým systémem neustále dochází. ČNB odhaduje, že v současnosti stabilitě spotřebitelských cen v české ekonomice dlouhodobě odpovídá čistá inflace na úrovni kolem 2%. Z této představy vychází cílové pásmo v celkové inflaci pro období leden 2002 - prosinec 2005 vyhlášené v dubnu 2001. Čistá inflace je vypočítávána Českým statistickým úřadem jako přírůstek cen v neregulované části spotřebního koše očištěný o vliv nepřímých daní, případně rušení dotací. V současné době činí poměr vah neregulovaných cen a regulovaných cen ve spotřebním koši zhruba 82:18.

Dlouhodobé empirické zkušenosti z vývoje ve světové ekonomice potvrzují, že vysoká a nestabilní inflace má negativní důsledky pro dynamiku hospodářského růstu. Vyšší inflace **znehodnocuje příjmy a úspory, znamená vyšší nominální úrokové sazby a zpravidla i vyšší proměnlivost inflace, což výrazně zvyšuje její náklady**. Je to dáno tím, že vyšší inflace **zvyšuje nejistotu** o budoucích relativních cenách i o cenové hladině, a tak domácí i zahraniční finanční trhy vyžadují vyšší rizikovou prémii jako kompenzaci za zvýšenou nejistotu. Při dlouhodobě vyšší inflaci dochází obvykle při rozhodování ekonomických subjektů k zafixování inflačních očekávání. V důsledku vyšší proměnlivosti inflace se investoři orientují především na krátkodobé finanční investice (spekulační aktivity) a na zajišťování se proti inflaci. Menší pozornost je věnována investičním projektům v reálné ekonomice, neboť horizont jejich návratnosti je dlouhodobější. Nepředvídaná inflace způsobuje některé další ekonomické distorze, které v delším časovém horizontu snižují dlouhodobý růstový potenciál ekonomiky. Dochází především k tomu, že inflace:

- *redistribuuje důchod od věřitelů k dlužníkům*
- *způsobuje deformace daňového systému*
- *představuje skryté zatížení všech, kdo spoří a nejsou s to zabezpečit kupní sílu svých příjmů a úspor.*
- nevýhodou vysoké inflace jsou též vysoké úrokové sazby, které stimulují příliv krátkodobého rizikového kapitálu, který mívá řadu nepříznivých přímých i nepřímých dopadů.
- Problematické je především to, že při inflaci zpravidla nedochází k proporcionální změně cen všech statků, služeb a faktorů. V důsledku toho se mění **relativní ceny**, a proto:
- jsou vyvolány **přerozdělovací procesy** u důchodů a bohatství mezi jednotlivými skupinami a subjekty tržní ekonomiky
- mohou být vyvolány **deformace při alokaci vstupů i ve výstupech ekonomiky**. Tím může být ovlivněna úroveň produktu ekonomiky.

Uvedené důsledky se prosazují s různou intenzitou v závislosti na stupni inflace i stavu, při kterém je ekonomika inflačním tlakem zasažena.

S přerozdělovacím efektem souvisí sociální důsledky inflace. Inflace negativně postihuje všechny příjemce *fixních důchodů*, neboť stabilní nominální výše důchodu je růstem cenové hladiny znehodnocována, kupní síla důchodu klesá.

Pokud jde o *mzdy a platy*, pak v podmínkách mírné inflace jejich vývoj udržuje zpravidla krok s růstem cenové hladiny. Jejich reálná úroveň zůstává zachována. V podmínkách pádivé inflace zaostávají tyto důchody za inflací a jejich kupní síla se snižuje.

Obdobně jsou vyvolány **přerozdělovací efekty u úvěrových vztahů**. Zde působí jako nástroj přerozdělování rozdíl mezi úrokovou mírou a mírou inflace. Jestliže roste míra inflace, dochází k přerozdělování ve prospěch dlužníka. Je-li míra inflace vyšší než nominální úroková míra, dochází k poklesu hodnoty vkladů a půjček.

Inflaci a její vývoj zahrnují subjekty do svých očekávání, *anticipují inflaci*. Inflace je postupně kalkulováním vnášena do tržní úrokové míry. V rostoucí nominální úrokové sazbě je obsažena míra inflace a reálná úroková míra. Ta vykazuje schopnost přizpůsobování míře inflace. Otázkou však zůstává, do jaké míry se očekávání shodují se skutečným vývojem. *Jestliže je míra inflace vyšší než anticipovaná (inflační šok), dochází k přerozdělení bohatství od věřitelů ve prospěch dlužníků. Na druhé straně, pokud je anticipace vyšší než by odpovídalo možnému inflačnímu vývoji, stává se anticipace příčinou vyšší setrvačné inflace.*

Vztah inflace, výkonu a zaměstnanosti patří k problémům, na něž není v makroekonomii jednotný pohled. Část ekonomů zastává názor, že mírná inflace stimuluje agregátní poptávku a tím stimuluje i výkonnost ekonomiky a zaměstnanost. Zatímco v keynesiánské ekonomii převažuje jednoznačně zdůraznění tohoto pozitivního momentu, v monetaristické ekonomii je efekt směrem ke stimulaci výkonnost zpochybněn. Využijeme-li již uvedeného klasického a keynesiánského modelu rovnováhy, pochopíme souvislost keynesiánské argumentace i stanovisko ekonomů vycházejících z klasického modelu, kteří zdůrazňují, že v delším období neexistuje vztah mezi inflací a produktem.

Dopady inflace jsou závislé na tom, zda je svým charakterem vyrovnaná či nevyrovnaná. **Inflace je vyrovnaná, pokud nemění relativní ceny. Nevyrovnaná inflace** způsobuje výše uvedené efekty. Svoji roli hraje i okolnost, zda je inflace *anticipovaná* či *neanticipovaná*. Pokud by inflace byla vyrovnaná a anticipovaná, pak by s ní nebyly spojovány žádné negativní dopady na výkonnost a efektivnost ekonomiky.

Protože se inflace projevuje ve změnách cen, je nutno zdůraznit její **negativní dopad na kvalitu cenové informace**. Inflace znehodnocuje cenové informace, což má vliv na fungování tržního mechanismu a jeho efektivitu.

Při posuzování dopadů inflace je nezbytné zdůraznit i vliv tempa. Pokud míra inflace dosahuje úrovně pádivé inflace, jsou její dopady na ekonomiku jednoznačně negativní. Pádivá inflace destimuluje činnost ekonomických subjektů, prohlubuje nerovnováhu.

Z hlediska narušování rovnováhy jsou nezanedbatelné i dopady na vnější hospodářské vztahy včetně měnových kursů (viz závěrečná kapitola).

Rostoucí míra inflace oslabuje postavení peněz v ekonomice a může vyvolat „útěk od peněz“. Peníze jsou vytlačovány z tržních transakcí (přímá výměna) a ve funkci uchovatele hodnot jsou upřednostněna aktiva, jejichž cenový vzestup je garancí alespoň uchování majetku. Rostoucí zájem o nemovitosti stimuluje vzestup jejich cen ještě výraznějším tempem, než je tempo růstu cenové hladiny.

5.5 Phillipsova křivka

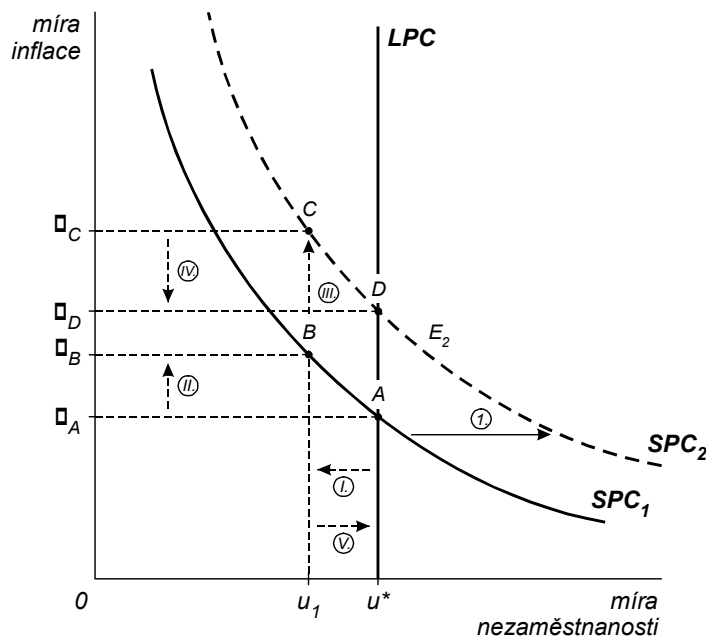
Vztah mezi *inflací a nezaměstnaností* je v makroekonomii popisován pomocí Phillipsovy křivky, která byla na přelomu padesátých a šedesátých let zavedena jako nástroj využívaný k interpretaci vztahu inflace a sledovaných hospodářských cílů. Na základě Phillipsovy interpretace byl odvozen vztah mezi inflací (mírou inflace) a nezaměstnaností (mírou nezaměstnanosti), zobrazený křivkou. *Tato křivka bývá označována jako raná*. Jedná se o verzi, která vyjadřovala tzv. *substituční teorii inflace*. Vytvářela přesvědčení, že země (vláda) může uskutečňovat volbu mezi nezaměstnaností

a inflací a může si „koupit“ nižší úroveň nezaměstnanosti za cenu, kterou bude vyšší míra inflace a naopak. Přitom se předpokládalo, že tento vztah platí jak pro krátké, tak pro dlouhé období.

Koncem 60. let byla substituční verze poprvé zpochybněna a výrazné pohyby cenových hladin počátkem 70. let potvrdily, že substituční vztah mezi inflací a nezaměstnaností vykazuje stabilitu jen tehdy, pokud se nemění míra setrvačné inflace. Jestliže dojde ke změně, projeví se posunem křivky. Proto je dnes v analýze křivky důsledně odlišován charakter změn v krátkém a dlouhém období.

Obrázek č. 3: Krátkodobá a dlouhodobá Phillipsova křivka

Vertikála představuje dlouhodobou **křivku na úrovni přirozené míry nezaměstnanosti** (u^*). Krátkodobá křivka s indexem SPC_1 se vztahuje k výchozímu období. V **bodě A** je úroveň nezaměstnanosti v rozsahu přirozené míry. Dojde-li v ekonomice k růstu produktu, snižuje se míra nezaměstnanosti a roste konkurence na straně poptávky na trhu práce. Důsledkem je mzdový vzestup ve srovnání s předchozím obdobím. Ekonomika se posouvá po krátkodobé křivce směrem k **bodu B**. Vzestup mezd a cen se promítne do očekávání firem i zaměstnanců, kteří nyní *očekávají vyšší inflaci Roste setrvačná očekávaná inflace*. Ekonomika se posouvá při dané úrovni nezaměstnanosti a výkonu **do bodu C**, krátkodobá křivka se posunula. Nová křivka vyjadřuje, že při každé úrovni nezaměstnanosti je vyšší míra inflace, neboť vzrostla očekávaná míra inflace. Faktory působící na výkon přesahující úroveň potenciálního produktu včetně ochoty pracovat, omezí v následném období výkon a míra nezaměstnanosti se vrátí na úroveň přirozené míry (vzroste). Ekonomika se posune po křivce **do bodu D**. *Míra inflace je vyšší než byla ve výchozím stavu. Ekonomika je v rovnováze, reálný výkon i nezaměstnanost se ustálily na výchozí úrovni, ale nominální veličiny (ceny a nominální produkt) vzrostly.*

Krátkodobá Phillipsova křivka vychází z předpokladu, že se nemění očekávaná míra inflace. Jestliže se zvýší očekávaná míra inflace, tržní subjekty je promítnou do svých tržních transakcí, dojde k posunu křivky směrem nahoru.

Bude-li nezaměstnanost vyšší než odpovídá přirozené míře, bude inflace vykazovat tendenci k poklesu. Stabilizovat se bude pouze v případě, kdy je vyrovnána nabídka s poptávkou na trhu práce. Pouze přirozená míra nezaměstnanosti vytváří prostředí pro stabilní míru inflace (různých rozměrů). Proto musí být dlouhodobá Phillipsova křivka znázorněna vertikálou.